

Stiftelsen Hörjelgården

Verksamhetsberättelse 2014

Bakgrund

Stiftelsen är verksam på Hörjelgården, en kringbyggd korsvirkesgård från 1814, som genom en donation ägs av Naturskyddsföreningen i Skåne. Här har ett ålderdomligt kulturlandskap bevarats och rekonstruerats. Med dessa marker som grund bedrivs pedagogisk verksamhet och ekologisk forskning.

Stiftelsen Hörjelgårdens styrelse och anställda

Styrelse:

Bengt Nihlgård	<i>Lunds universitet, Biologiska institutionen</i>	<i>ordförande</i>
Ebba Lisberg Jensen	<i>Malmö högskola</i>	<i>v ordförande</i>
Lars-Göran Lillvik	<i>Sveriges Lantbruksuniversitet Alnarp</i>	
Karin Nilsson	<i>Lärarytbildningen Malmö högskola</i>	
Lanny Göransson	<i>Lomma Naturskyddsförening</i>	
Ingmar Jönsson	<i>Naturskyddsföreningen i Tomelilla</i>	

Vid Naturskyddsföreningen i Skånes årsstämma den 13 april 2013 valdes ovannämnda styrelse fram till nästa ordinarie stämma (april 2015). Vid stiftelsens styrelsemöte den 4 juni 2013 valdes Bengt Nihlgård till ordförande och Ebba Lisberg Jensen till vice ordförande för två år. Hjalmar Dahm har av Naturskyddsföreningen i Skåne utsetts att vara kontaktperson mellan stiftelsen och Naturskyddsföreningen och som sådan vara adjungerad till stiftelsens styrelsemöten.

Styrelsen sammanträdde vid sex tillfällen: 18/2, 20/3, 25/5, 24/6, 18/8 samt 16/10.

Under året fanns ingen fast anställd personal, men under 7 månader (april t.o.m. oktober) kunde Hjalmar Dahm (naturpedagog) anställas på halvtid. Anders Kjellsson anlätades under året som ekonomisk handhavare. I övrigt har allt arbete för stiftelsen skett ideellt. Särskilt ska då nämnas Bengt Nihlgårds och Ulf Lundwalls ideella insatser av 100-tals timmar av praktiskt naturvårdsarbete och forskning. Deras entusiasm och kunskap har även lockat flera andra volontärer att följa med och arbeta praktiskt.

HÖRJELGÅRDEN
Tel. 046-335651 / 0733 260 172
org.nr: 845001-8125

Postadress:
Box 1013
221 04 LUND

Besöksadress:
Hörjelgården
Äsperöd, Sjöbo

www.skane.naturskyddsforeningen.se/horjelgarden/

Verksamheten och dess mål

Biotop- och artbevarande samt kulturmiljövård

En viktig del av Hörjelgårdens arbete är praktisk natur- och kulturmiljövård i form av skötsel och återskapande av värdefulla biotoper från 1700- och 1800-talens skånska kulturlandskap. Markvården syftar dels till att behålla de natur- och kulturmiljövärden som finns, dels till att öka utrymmet för trängda arter som är beroende av traditionell hävd. Markerna ger en bild av det typiska förskifteslandskapets betade utmarker, samt inägornas ängar och odlingar.

Ekologisk forskning

Forskningen på Hörjelgården är främst knuten till det äldre kulturlandskapets arter och biotoper. Exempelvis har vegetationsförändringar vid återskapandet av det äldre kulturlandskapet följts sedan början av 1980-talet. Forskningen drivs huvudsakligen i stiftelsens regi och i samarbete med olika forskare.

Natur- och kulturskola

Hörjelgårdens pedagogiska verksamhet är öppen för alla. Gårdens historiska marker och forskning är grunden för undervisningen. Hörjelgården verkar för att sprida kunskap och intresse för det äldre kulturlandskapets biotoper och synliggöra samspelet mellan människa och landskap. I form av lägerskolor, studiedagar, natur- och miljövårdskurser, guidningar och praktiska naturvårdsdagar lär besökaren känna landskapet. Hörjelgårdens pedagogik är grundad på utomhusdidaktik.

Lägerskoleverksamheten dominerar i omfattning. Att uppleva, upptäcka och förstå sambanden i naturen är en del av metodiken. En ekolog/ pedagog finns med under planering och genomförande av lägerskoleprogrammen.

Vår målsättning är att ett besök på Hörjelgården ska ge en historisk bakgrund till vårt landskap. Här får vi en möjlighet att se hur olika brukningssätt format och formar landskapet. Vi vill visa den stora biologiska mångfald som är knuten till det äldre kulturlandskapet, men även ge en inblick i naturens kretslopp och människans påverkan på miljön. Det äldre kulturlandskapet jämförs med dagens produktionslandskap. Vad värderar vi i framtidens landskap? Hur påverkar vår livsstil ekosystemen? Hur kan vi bidra till en ekologiskt hållbar utveckling?

Verksamhet på Hörjelgården 2014

Nedan sammanfattas verksamheten och nyheter för det gångna året. Bilaga 1 utgör den ekonomiska årsredovisningen, medan bilaga 2 redovisar årets besöksgrupper och andra aktiviteter.

Markvård och Forskning

Trots att stiftelsen på grund av brist på ekonomiska medel redan hösten 2008 tvingades säga upp den personal som länge arbetat med markvård och forskning har efter detta datum, på ideell basis, både de mest nödvändiga sysslorna blivit utförda och nya projekt dragits igång.

Markvård

Hörjelgårdens åkrar brukas i form av *tresäde*, det odlingsystem som förekom i Hörjels by före enskiftet 1814. Detta innebär tre åkervångar (*gården*), varav två ”ligger inne”, d.v.s. skyddas från bete, två år av tre. En vång sås med korn och lin (vårsådd), en annan med råg (höstsådd), medan den tredje vången ligger i träda.

Under året odlades i princip lin och korn i den Norra vången. Linet används flitigt i den pedagogiska verksamheten. Mindre partier med olika sädesslag såddes också för att kunna visa besökande elever. Därmed låg den Södra vången i träda. I åkrarna finns en del idag sällsynta åkerogräs insådda, exempelvis klätt, råglosta och kalvnos.

På Hörjelgården finns två ängsvångar, en stubbskottsäng och en översilningsäng.

Stubbskottsängen är en äng där träd och buskar huggs nära marken med en kort omloppstid (i vårt fall 12 år). På detta vis ger ängen förutom hö även klenvirke till hägnader och bränsle.

Efter att ha vuxit igen till slutet skog, återskapades Hörjelgårdens stubbskottsäng successivt under perioden 1982-1996. Därefter har alla stubbskott inom en av de tolv delytorna av ängen avverkats varje vinter. I början av året (februari) skördas stubbskotten i den del av ängen som står i tur att avverkas. Ängen risas (fagas), dvs fallna löv och kvistar avlägsnas (månadsskiftet mars-april). Lieslätter utförs i hela ängen i augusti och höet fraktas omedelbart bort. Ängen efterbetas under hösten med nötkreatur. Utvecklingen av flora och produktion följs normalt genom löpande inventering av 60 permanenta 1 m²-provtytor etablerade 1983–1984. En sådan analys utfördes dock inte under året, utan avslutades i samband med att vår ekolog sades upp hösten 2008, p.g.a bristande ekonomiska resurser.

Översilningsängen är en träd- och busklös äng, vilken under våren periodvis sätts under vatten. Vattnet pumpas upp ur Snavabäcken och fördelas över ängen med hjälp av grunda diken, vilka leder vattnet ut över marken. Syftet med denna historiska bevattningsteknik är att höja produktionen med hjälp av den växtnäring som vattnet för med sig. Torra vårar är bevattningseffekten tydlig då den gynnar florans tillväxt.

Under normala förhållanden bevattnas ängen varannan vecka mellan mitten av mars till början av maj, vissa år fram till midsommar. Översilningen pågår i genomsnitt i sex dygn vid varje tillfälle, med i genomsnitt 7 dagars uttorkningsperiod däremellan. I år slogs ängen i juli och betades därefter. Sedan ängen togs i bruk år 1987 och fram till 2008 har utvecklingen av flora och produktion följts regelbundet. Ängskallra (*Rhinanthus minor*) är halvparasit på gräs. Den har ökat kraftigt de senaste åren och därmed hållit tillbaka gräsproduktionen.

Av *utmarken* (betesmarken) utgörs drygt två hektar av naturbetesmark. Naturbetesmarken har aldrig varit uppodlad eller tillförts näring utifrån, vilket gör att den har en rik och värdefull flora, funga och fauna. Andra delar (ca 16 ha) har varit uppodlade och gödslade under olika perioder. För flera år sedan anlades två färister där vägen går in och ut genom betesmarken och taggtrådsstaket togs bort. Betesdjuren har härefter haft tillgång till en sammanhängande betesmark, dock har vissa arealer tid vist eller helt varit avstängda från bete. I en del av betesmarken som varit uppodlad testas olika metoder att öka den biologiska mångfalden och skapa en mer naturbetesmarkslik vegetation. Detta försök startade 2003. Andra försök i utmarken har rört floraeffekter av olika gödselmedel, röjning och slåtter. Betsdriften är utarrenderad och sker med nötkreatur. Trots bete har naturbetesmarken på flera ställen vuxit igen med främst slån. Stora områden har därför röjts manuellt under 2011-2014.

De äldsta delarna av de *flätgäreshägnader* och *risgären* som genom åren byggts på Hörjelgården förnyades under året. Två nya gärestyper uppfördes under året i musealt syfte, slånbuskgäre och risgäre. Brist på arbetskraft och pengar har tyvärr lett till att långa sträckor av dessa gären idag är eftersatta.

I *trädgården* brukade vi odla ett tjugotal skånska kulturväxter, representerande olika tidsepoker från stenåldern till våra dagar. Bland annat finns här äldre vetesorter, kulturformer såväl som vilda former av havre, och spånads- och oljelin, tillsammans med de idag mycket sällsynta linogräsen, linsnärja och linmåra. Denna verksamhet har inte kunnat skötas på senare år pga brist på ekonomiska medel och mänskliga resurser. Under året har dock konstaterats att det finns en gammal kålkällare från 1800-talet, så ett upptagande av en kålträdgård vore önskvärd.

I trädgården finns också en *fjärilsträdgård* bestående av en avdelning med värdväxter för skånska dagfjärilar, samt en "nektarrestaurang" med ett urval för fjärilar lämpliga nektarväxter.

Arbetet med att rensa landskapet från taggtråd har fortsatt och det finns idag nästan ingen taggtråd kvar.

Forskning

Vetenskapliga försök och dokumentation bedrevs fram till 2009 fortlöpande i markerna; inom vissa projekt med årligen återkommande fältarbeten. Inom andra projekt med längre tidsintervall. Fortsatt uppföljning är helt beroende av projektmedel för desamma.

De påbörjade forskningsprojekt som kräver medel för sin fortsättning är av långsiktig karaktär:

1. Successionsstudier i en ädellövskogsyta lämnad åt fri utveckling (1980–2008)
2. Vegetations- och produktionsstudier i en återskapad stubbskottsäng (1982–2008)
3. Vegetations- och produktionsstudier i en återskapad översilningsäng (1987–2008)
4. Vegetationsdynamik i samband med röjning i en naturbetesmark (1995–2008)
5. Återskapande av biologisk mångfald i betesmarken (2003–2008)

Trots att mycket energi har lagts på dessa projekt har ännu inga publikationer kring resultaten gjorts. I och med att ekologen Claes Bergendorff sades upp från sin tjänst, p.g.a. brist på medel 2008 har ovanstående forskning i princip tyvärr helt avstannat.

2012 återupptogs forskningen av Bengt Nihlgård, som primus motor och Ulf Lundwall som

medhjälpare. Projektmedel erhöles från Världsnaturfonden i slutet av 2011 och därigenom kunde undersökningar genomföras avseende markernas och vattnens näringstillstånd, samt att vi kunde göra mätningar av växtproduktionen och dess näringsomsättning i både stubbskottsäng och stengäre. Även en mindre studie av almsjukans beroende av närheten till ek kunde genomföras. Resultaten från dessa arbeten redovisas i rapporter (se nedan) som ligger tillgängliga på hemsidan.

Falk, K. 2012. Stubbskottsbruk – Historisk hävd som framtida bioenergiresurs? Institutionen för kulturvård, Göteborgs universitet.

Nihlgård, B., Lundwall, U. och Dahm, H. 2013. Näringsbalans i stubbskottsängen på Hörjelgården. Stiftelsen Hörjelgården inom Naturskyddsföreningen i Skåne, 16 sid.

Nihlgård, B., Lundwall, U. och Dahm, H. 2013. Varför är almar i närheten av ekar friska? Stiftelsen Hörjelgården inom Naturskyddsföreningen i Skåne, 3 sid.

Pedagogisk verksamhet

Under 2014 har den pedagogiska verksamheten som riktar sig till skolor fungerat tillfredsställande. Från april till skolornas sommarlov samt från augusti till och med oktober har skolklasser från hela Skåne kommit hit på lägerskola (se bilaga 2). Under året har särskilt noterats gymnasieskolornas fortsatt ökade intresse för verksamheten. Två gånger årligen skickas ett nyhetsbrev ut till länets skolor.

I år har också grupper med ensamkommande ungdomar erbjudits aktiviteter och även andra ungdomsorganisationer har anordnat läger och kurser på gården.

Vi har som vanligt öppnat gården och dess marker för grupper från universitet, högskolor och föreningar.

Nytt för i år har varit att vi haft en praoelev, inlett ett samarbete med ”modellskolan” Malmö Latin och deltagit i projektet InnoCarnival/Malmö.

Tack vare ett arv har också boningshuset fått en del allmogemöbler och annan inredning, vänföreningen har genom ett bidrag från Sjöbo kommun försett gården med dator och projektor. Här finns även mikroskop, fågelholk med webcam samt ett berikat bibliotek med biologisk bestämningslitteratur. Grillplatsen, en naturlig samlingspunkt under vistelserna, har också fått en ny placering.

Olika former av pedagogisk verksamhet på Hörjelgården

Lägerskola

Tyngdpunkten för den pedagogiska verksamheten ligger på lägerskolorna. Varje lägerskola börjar med en planeringsträff på Hörjelgården. Gemensamt med klassläraren ser vi på de alternativ som programmet kan innehålla. Programmet anpassas efter klassens nivå och önskemål. Efter planeringsmötet bestämmer läraren och klassen det slutgiltiga innehållet i programmet. Denna process ger läraren en möjlighet att lägga innehållet i programmet så att det kommer som en naturlig del av det som klassen arbetar med under året. Vistelsen kan då bli en logisk del av den ordinarie undervisningen, istället för en lösryckt händelse. Under lägervistelsen får klassen handledning av personal från Hörjelgården som finns med under dagtid och ibland även på kvällen. Programmets genomförande blir ett samarbete mellan Hörjelgårdens personal och klassläraren.

En stor del av undervisningen sker i smågrupper. Att undervisa elever i utomhusmiljöer kan

vara något helt nytt för klassläraren. Då läraren med handledning och metodik från Hörjelgården genomför arbetspassen, blir lägerskolan även en form av lärarfortbildning. Förhoppningsvis kan steget mot undervisning utomhus i den ordinarie verksamheten i skolan sedan vara lättare att ta för både lärare och elever.

Vilka moment är vanliga under en lägerskola?

- *Rundvandring i markerna*: Vi vill öppna elevens ögon för att upptäcka landskapet, föra en dialog kring det vi ser, dra slutsatser, stimulera till reflektioner kring samband, värderingar, egna upptäckter, jämförelser mellan dåtid, nutid och framtid. Väcka tankeställningar: Hur angår detta mig? Detta sker i dialog mellan pedagogen och gruppen. Reflektionen är viktig.

- *Praktiska sysslor*: Det praktiska arbetet bereder tanken för levnadsvillkoren under olika tider, resursanvändning, livsstil, påverkan av landskap och miljö. Exempel på praktiska sysslor är: slåtter, tröskning, svedja staketstolpar, bygga flätgären, tova ull och linberedning.

- *Biologisk mångfald*: Genom ett undersökande arbetssätt vill vi få eleven att upptäcka och bli intresserad av och nyfiken på rikedomerna av arter, deras livsmiljöer och existensvillkor i kulturlandskapet.

- *Naturupplevelse*: Vi försöker skapa situationer som upplevs som positiva och avspända. Vägen dit kan gå genom estetiska uppgifter eller genom att låta eleverna få uppleva naturen enskilt. I enskildhet blir närvaron av naturen mer påtaglig, sinnena skärps och öppnas för naturupplevelsen.

Det är lägerskolorna som, liksom tidigare år, lockat flest besökare. Av våra målgrupper är det grundskole- och gymnasieelever som kommer på lägerskola.

Endagsprogram

Dagsprogrammets innehåll utformas tillsammans med klassläraren/ledaren. Oftast ingår en kombination av en vandring i markerna (med en dialog som följer klassens inriktning på dagen) och praktiska sysslor. Endagsprogram nyttjades av gymnasieklasser, högskolor och fritidshem. Endagsprogrammen brukar vara 6 timmar.

Guidningar och halvdagsprogram

Ett besök varar 2-3 timmar. En guddad vandring i markerna tar ca 2 timmar. Denna kombineras ibland med en utökad diskussion/fördjupning kring något tema som gruppen valt. Detta kan t.ex. vara: utomhuspedagogik, skötsel av marker för att öka möjligheter för kulturpräglade arter, ekologi, historia etc. Denna besöksform intresserar främst högskolorna. Grupper från Lunds universitet, Lunds Tekniska Högskola, Malmö högskola, Sveriges Lantbruksuniversitet och Högskolan Kristianstad använde sig under året av Hörjelgården.

Högskola, studentgrupper

Kursprogrammen varierar beroende på grupp och tillfälle, men den röda tråden är kulturlandskapet, ekologi, artkunskap, historia, hållbar utveckling och utomhuspedagogik. Lärarutbildningen vid *Malmö högskola* ordnade en heldag på Hörjelgården med det nordiska nätverket för lärare i naturkunskap. Studentgrupper från *Högskolan Kristianstad* har haft fyra kursdagar i samarbete med Hörjelgården om hur man teoretiskt och i praktiken kan läsa av och sköta ett kulturmiljölandskap. Även *Lunds tekniska högskola* har haft ett besök för internationella studenter i *designprogrammet* och då guidats av den anställde pedagogen.

I olika kurssammanhang, framför allt i ekologi, har ett antal studentgrupper från *Lunds universitet* besökt Hörjelgården. Universitetet har också genomfört sin årliga helgkurs i bevarandekologi. Studenter och lärare vid Institutionen för landskapsarkitektur vid *SLU/Alnarp* har också haft ett guidat besök.

Handledning av lärare

Planeringen inför lägerskolan sker i god tid innan klassbesöket så att förarbetet kan komma igång. Vid planeringen, som sker ute på Hörjelgården, medverkar klassens pedagoger och ibland elevrepresentant eller annan medföljande, t.ex. förälder.

Målgrupper

Hörjelgården har under året haft drygt 1400 dagsbesök enkom i den utomhuspedagogiska verksamheten, vilket är en ökning jämfört med de senaste åren, detta trots att det endast funnits anställd personal under delar av året. Antal timmar som eleverna tillbringat utomhus är beräknad till drygt 13000 (tretton tusen!) timmar.

Antalet guide turer (bl. a. från högskolor och föreningar) är fortsatt lågt, även om både Lunds universitet, högskolorna i Kristianstad och Malmö samt Sveriges Lantbruksuniversitet besökte gården 2014.

Det totala antalet enskilda persondagsbesök (alla målgrupper och åldrar) uppgick liksom 2013 till drygt 1300.

Externa kontakter och samarbete

Hörjelgårdens Vänner

Vänföreningen, som bildades 2009, har spelat en viktig roll under året, bland annat som ekonomisk buffert när stiftelsens ekonomi inte räckt till. Föreningen har bidragit med både pengar, material och arbetsinsatser till verksamheten och dessutom anordnat kurser för Länsstyrelsen (se nedan). Medlemmarna har också flitigt deltagit i praktiska arbetsdagar både ute i markerna och med skötsel av husen.

Nätverk: Naturskoleföreningen

Hörjelgården är medlem i detta nätverk som är ett forum för landets c:a 100 naturskolor, för utbyte av erfarenheter och fortbildning inom främst utomhuspedagogik. Under året publicerade Naturskoleföreningens tidning Bladet en artikel skriven av Hörjelgårdens naturpedagog.

Nätverk: Kulturpedagogiska nätverket

Vi har aktivt deltagit i möten och aktiviteter som anordnats inom ramen för Region Skånes kulturpedagogiska nätverk, KPN. Nätverket samlar främst pedagoger som är verksamma på museer och andra regionala besöksmål med pedagogisk verksamhet som riktar sig till skolor.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har i samarbete med stiftelsen och vänföreningen genomfört fyra välbesökta naturvårdskurser på Hörjelgården.

Möjligheten att bilda ett naturreservat har undersökts med Naturvårdsverket. Inga formella hinder för detta finns, men pengar för skötseln saknas.

Vidare har Länsstyrelsen i sin katalog över aktiviteter runt om i Skåne tagit med alla publika evenemang på Hörjelgården.

Andra föreningar använder Hörjelgården

Skånes Fältbiologer använde gården för en helgkurs. Det är glädjande att gården kan användas också av ungdomar under helger och skollov.

Röda korset, Rädda barnen och Amaan

Vid ett flertal tillfällen under hösten har kontakt tagits med dessa föreningar för att informera om Hörjelgårdens intresse av samarbete, exv. kring ensamkommande barns möjligheter att komma på läger och vistas utomhus.

Kontakt med massmedia

Trots tidigare års bevakning av aktiviteter på Hörjelgården har den lokala pressen (Ystads Allehanda och Skånska Dagbladet) publicerat ett ökande antal av artiklar under året i jämförelse med tidigare år, exv. före och i anslutning till jubileet i augusti och skörd av lin.

Evenemang och verksamhet riktade till allmänheten

200-årsjubileet

Årets höjdpunkt var firandet av gårdens 200 år. Detta ägde rum i augusti, i anslutning till slåttarn, och mellan 60 och 70 personer deltog: tidigare aktiva, anställda, myndigheter, andra organisationer och representanter från kommunerna. Inför jubileet hade vänföreningen tagit fram en jubileumsbok.

Under året genomfördes ett relativt omfattande program med aktiviteter riktade till både allmänhet och föreningsmedlemmar. Genom bidrag från Vänföreningen och Studieförbundet kunde en programfolder tryckas. De flesta aktiviteter lockade 10-15 personer.

1 mars	Röjning i stubbskottsängen och byggande av flätgären
5 april	Risning och eldning av grenar
27 april	Vårstäda inne och ute
10 maj	Vänföreningens årsmöte
14 juni	Förslåtter av älggräs samt kalka, olja och tjära
1 augusti	Skörd av lin
23 augusti	200-årsjubileum
24 augusti	Slåtter i stubbskottsängen
14 september	Hamling av trädgården
18 oktober	Röjning av slånuppskott, bygga risgäre
15 november	Röjning i Västra skogen

Övrigt

Hörjelgårdens hemsida, information mm

Hörjelgården har en välbesökt hemsida med information om Hörjelgårdens marker, forskningen, den pedagogiska verksamheten, publika arrangemang m m. Hemsidan strukturerades om 2013 och fått nytt, modernare utseende. Hemsidan utgör en rik informationskälla för skolorna vid planering, samt under för- och efterarbetet. Här finns också nedladdningsbara handledningar för lägerskolans praktiska arbetspass.

Direktlänk till hemsidan: <http://skane.naturskyddsforeningen.se/horjelgarden/>

Vidare finns det en ”grupp” på Facebook, *Hörjelgården*, som har 410 medlemmar. Genom denna kan vi snabbt nå ut till medlemmarna, kalla till olika arbetsdagar och informera om

nyheter.

Den nya informationsfoldern, producerad av vänföreningen redan 2012, har fortsatt att vara ett bra redskap i marknadsföringen.

Skötselplan

Redan under hösten 2010 fick stiftelsen ett ekonomiskt bidrag från Sjöbo kommun för att ta fram en skötselplan. Vänföreningens ordförande, Ulf Lundwall, har utarbetat en detaljerad skötselplan som blev klar i början av 2011 och som successivt håller på att revideras. Den har varit ett viktigt styrdokument under året och kan laddas ner från hemsidan. En revidering och omarbetning har påbörjats, då teorin inte alltid överensstämmer med praktiken.

Flera filmer om Hörjelgården

I år passerade filmen om Hörjelgården 1000 tittare på Youtube. Där finns ytterligare ett antal nya filmer som beskriver verksamheten på gården upplagda.

Vatten och avloppsanläggning

Dricksvattnet hade under 2014 inga problem med bakteriehalten. Under 2013 höjdes vattennivån i brunnen för att undvika att eventuellt kontaminerat grundvatten tränger in. Detta verkar fungera.

Den nya biologiska avloppsanläggningen togs i bruk i juni 2011 och verkar fylla sin funktion väl. Därmed uppfyller Hörjelgården de krav som kommunen ställt på verksamheten.

Slutord

Trots den fortsatt svaga ekonomin har verksamheten varit igång och markerna har kunnat skötas tack vare insatser från många frivilliga. Det lovar gott för framtiden.

Och 2015?

Under året kommer visstidsanställd personal att finnas för att ta emot bokade besökare. Därmed kommer den pedagogiska verksamheten att kunna bedrivas under främst vår och höst. Vidare kommer flera arbetsdagar, c:a en i månaden, att anordnas i samarbete med vänföreningen för att engagera frivilliga krafter i skötseln av gården och dess marker. Flera nya högskole- och länsstyrelsekurser är inplanerade. Under året kommer vi att arbeta vidare med ett större renoveringsprojekt av byggnaderna. Vår förhoppning är att några projektansökningar kommer att bifallas året, vilket då ytterligare kan förstärka verksamheten.

Bilagor

1. Ekonomisk årsredovisning 2014
2. Besöksstatistik 2014